

Pregledni naučni rad
UDK:316.624:347.9-053.3/.6(497.16)
DOI:10.7251/ZND2501134S

DJECA U SUKOBU SA ZAKONOM U PRAVOSUDNOM SISTEMU CRNE GORE

Doc. dr Valentina Smolović
*Viši sud u Podgorici*²⁵

Dr.sci. Mitar Radonjić
*Crnogorski bezbjednosni forum*²⁶

Apstrakt: Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, koji u pravnom sistemu Crne Gore predstavlja specijalizovani pravni akt, predviđene su posebne mjere zaštite za djecu kao učesnike u krivičnom postupku, uključujući djecu koja su žrtve krivičnog djela, kao i djecu svjedoke. Pravosudni sistem Crne Gore poštuje sve međunarodne konvencije vezane za prava djece i njihovu zaštitu što ukazuje I na posvećenost samog društva ovom sve izazovnije problem u XXI vijeku. U radu ćemo ukazati na specifičnosti Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku Crne Gore, kao i poteškoće i izazove s kojima se pravosudni sistem suočava u radu sa maloljetnim prestupnicima, kao i njihovoj resocijalizaciji u vaspitnim ustanovama.

Ključne riječi: maloljetni prestupnici, djeca u sukobu sa zakonom, krivični postupak, pravosudni sistem.

Uvod

U maju 2006. godine Crna Gora je obnovila svoju samostalnost i tako postala 192. članica Ujedinjenih nacija. Naredne 2007. godine postala je 47. članica Savjeta Evrope, a 2017. godine 29. članica NATO-a. Od decembra 2010. godine Crna Gora je u procesu pristupanja Evropskoj uniji. Kao samostalna država ona danas ima status zemlje kandidata, a pregovori o pristupanju zvanično su počeli u junu 2012. godine. Crna Gora je pored usaglašavanja mnogih zakona sa evropskim zakonodavstvom potpisala i ratifikovala veći broj međunarodnih konvencija koje se direktno ili indirektno odnose na djecu. Krivični zakonik Crne Gore, izmijenjen i dopunjen, inkriminiše sve oblike torture i drugog nehumanog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja djece, a posebno prodaju

²⁵ smolovicvanja 68@gmail.com

²⁶ kontakt@radonjicmitar.me

djece u svrhu seksualne eksploatacije, dječju pornografiju i zaključenje dječjih prinudnih brakova (Krivični zakonik Crne Gore, 2020).

Pored ostalih institucija u Crnoj Gori koje se bave djecom i njihovom zaštitom, pravosudni organi uvijek imaju u vidu najbolji interes djeteta o kome je riječ, i to u svim aktivnostima koje se tiču djece, kako bi doprinijeli unapređenju dobrobiti maloljetnih lica kroz suzbijanje zlostavljanja i zanemarivanja, da doprinesu obezbjeđivanju da sve preduzete mjere, radnje, aktivnosti i donijete odluke tokom sudskih postupaka budu u najboljem interesu maloljetnih lica, da doprinesu obezbjeđivanju stručne i efikasne pomoći pravosudnih organa ostalim nosiocima javne vlasti i drugim subjektima u procesu zaštite maloljetnih lica od zlostavljanja i zanemarivanja, kao i da doprinesu unapređenju procesa rada pravosudnih organa u cilju hitnog i humanog postupanja prema maloljetnim licima, žrtvama nasilja (Smolović, 2024).

Zakonodavni okvir kojim se uređuje pitanje maloljetnika u krivičnom postupku u Crnoj Gori daje kvalitetna rješenja, i gotovo je u potpunosti usklađen sa međunarodnim konvencijama i standardima omogućavajući postupanja po mjeri djeteta. Međutim, uočljivo je da postoji razlika između zakona i njegove primjene u praksi, a što i po mišljenju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda maloljetničko pravosuđe čini jednom od slabijih karika u pravosudnom sistemu (Radulović, 2022:5).

Djeca se suočavaju s pravosudnim sistemom kao žrtve, svjedoci, kada su u sukobu sa zakonom ili kao stranke u građanskim postupcima. Pravosudni sistem koji je u potpunosti usklađen s principom najboljeg interesa djeteta, od suštinskog je značaja za svu djecu. Ustav Crne Gore jemči i štiti prava i slobode svakog građanina. Prava i slobode su nepovredivi. Svako je obavezan da poštuje prava i slobode drugih. Zabranjena je svaka neposredna ili posredna diskriminacija, po bilo kom osnovu. Prava i slobode ostvaruju se na osnovu Ustava i potvrđenih međunarodnih sporazuma. Svi su pred zakonom jednaki, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo. Svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda (Ustav Crne Gore, 2021). Ustav Crne Gore djeci garantuje pravo na posebnu zaštitu i uživanje široke lepeze prava i sloboda koje su primjerene uzrastu i zrelosti djeteta. Ustav prepoznaje i potrebu posebne zaštite djece od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zlostavljanja. Kriminalitet maloljetnika je produkt nepovoljnih socijalnih, porodičnih, obrazovnih i drugih uslova u kojima se maloljetnik oblikuje tokom odrastanja i koji negativno djeluju na razvoj njegovog vrijednosnog okvira. Složenost i osjetljivost problema maloljetničke delinkvencije, ali i posljedice za dalji put maloljetnog delikventa, zahtijevaju

proaktivno učešće različitih sfera društva, a posebno institucija koje se u okviru svoje nadležnosti bave pravima maloljetnih lica (Radulović, 2022:5).

Usklađivanje pravnog okvira postupanja prema maloljetnicima sa međunarodnim konvencijama

Pored Ustava, kao najvažnijeg pravnog akta jedne zemlje, Crna Gora je ratifikovala, odnosno formalno prihvatila Konvenciju o pravima djeteta koja predstavlja važan sporazum zemalja koje su obećale zaštitu prava djece. Djeca se rađaju sa osnovnim pravima i slobodama koji pripadaju svim ljudskim bićima. Zbog svog uzrasta, kao i stepena tjelesnog i psihičkog razvoja, djeca su upućena na pomoć odraslih. Zato je nastala potreba da se izdvoje i istaknu posebna prava djeteta. Tokom prošlog vijeka, u svijetu se formiralo uvjerenje da prava djeteta treba da budu priznata i zaštićena na poseban način i putem posebnih međunarodnih dokumenata. Potreba za proširivanjem posebne brige za dijete izražena je u Ženevskoj deklaraciji o pravima djeteta iz 1924. godine i u Deklaraciji o pravima djeteta koje su usvojile Ujedinjene nacije 1959. godine i priznate u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (posebno u članovima 23 i 24), u Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (posebno u članu 10) i u statutima i odgovarajućim instrumentima specijalizovanih agencija i međunarodnih organizacija koje se bave zaštitom djece a imajući u vidukako je naznačeno u Deklaraciji o pravima djeteta koju je usvojila Generalna skupština 20. novembra 1959. godine, da su djetetu, s obzirom na njegovu fizičku i mentalnu nezrelost, potrebni posebna zaštita i briga, uključujući odgovarajuću pravnu zaštitu kako prije, tako i poslije rođenja, nastala je Konvencija o pravima djeteta usvojena na Generalnoj skupštini UN, 20. novembra 1989 (UNICEF, 2023).

Konvencija je glavni međunarodni pravni instrument za zaštitu prava djeteta kojom se države potpisnice obavezuju na preduzimanje svih odgovarajućih zakonskih, upravnih, društvenih i obrazovnih mjera kako bi se dijete zaštitilo od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja (Nasilje u porodici, 2019). Konvencija objašnjava ko su djeca, koja su njihova prava ali i odgovornosti vlada. Sva prava su povezana, svako pravo je podjednako važno i ne mogu se oduzeti. Kada vlada neke zemlje prihvati Konvenciju, ona pristaje na poštovanje prava djeteta koja su u njoj propisana. Ovom Konvencijom djeca su po prvi put izdvojena kao poseban subjekt međunarodnog prava i zaštite. Djeca su kroz Konvenciju prihvaćena kao ljudska bića koja mogu iskazati svoje potrebe i učestvovati u svim aktivnostima koje su važne za njih. Pored Konvencije o pravima djeteta Crna Gora je ratifikovala i Lanzarote konvenciju usvojenu u gradu Lanzarot, u

Španiji, 2007. godine koja je stupila na snagu 2010. godine. Suština ove Konvencije jeste zaštita djece. Ona se fokusira na poštovanje dječjih prava, osiguravanje njihove dobrobiti, odgovaranje na njihove stavove, potrebe i razloge za zabrinutost, obavezujući ne djelovanje u njihovom najboljem interesu u svakom trenutku. Lanzarot konvencija uspostavlja zajedničke kriterijume kako bi se osiguralo da se efikasan, proporcionalan i odvraćajući krivično pravni okvir sprovodi u svim zemljama. Lanzarot Konvencija je najambiciozniji i najobuhvatniji pravni instrument o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja (Izveštaj o implementaciji Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja, 2013).

Kriminalitet mladih ili neprihvatljivo ponašanja mladih u stručnoj literaturi se tumači na različite načine: neki ga definišu kao neprilagođeno ponašanje, neki neprihvatljivo ponašanje vide kao maloljetnički kriminal, vrlo često je u upotrebi i termin maloljetnička delinkvencija. Ipak, u prethodnom periodu, odnosno zadnjih godina prevladava mišljenje da je termin maloljetničko prestupništvo najprihvatljiviji i politički najkorektniji (Smolović, 2018).

Maloljetničko prestupništvo ili kriminalitet mladih možemo posmatrati u užem i širem smislu. U užem smislu ono predstavlja kršenje pravnih normi, odnosno izvršenje krivičnih djela od strane maloljetnika. U širem smislu pored izvršenja krivičnih djela ono uključuje i kršenje moralnih normi, činjenje prekršaja kao i asocijalna ponašanja. Kriminalitet mladih se u prethodnom periodu vezivao samo za određene vrste krivičnih djela (džeparenje, sitne krađe i sl.). Danas je sasvim drugačija situacija (Golubović, 2000). Upravo iz tog razloga najnovijim Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku uređuje se postupanje prema maloljetniku uz uvažavanje najboljih interesa maloljetnih lica vodeći računa o sveukupnim karakteristikama njegove ličnosti a sve u cilju njegove rehabilitacije i ponovnog uključivanja u socijalnu sredinu iz koje i potiče. Dijete u sukobu sa zakonom mora uživati puno poštovanje ljudskih prava zagarantovanih ustavom, zakonom i važećim međunarodnim propisima, jednako kao i sva djeca pod pravom odnosne zemlje. Međunarodni instrumenti zaštite djece u sukobu sa zakonom ističu značaj poštovanja principa proporcionalnosti odnosno srazmjere, koji podrazumijeva da svaka reakcija prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom mora biti u srazmjeri sa okolnostima koje se tiču maloljetnika i sa karakteristikama izvršenog djela, pri čemu se ne uzima u obzir samo težina prestupa, već se cijene i ličnost i lične karakteristike maloljetnika (Smolović, 2024). Ključni principi Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta su uvažavanje najboljeg interesa djeteta, pravo djeteta na život, opstanak i razvoj, nediskriminacija i aktivno učešće djeteta u svim postupcima koji ga se tiču. Prava djeteta u sukobu sa zakonom definisana su širokim spektrom

međunarodnih instrumenata, što ukazuje na potrebu da se ovoj djeci posveti posebna pažnja i obezbijede minimalne garancije zaštite njihovih prava: Konvencija o pravima djeteta, Opcioni protokol utz Konvenciju o pravima djeteta, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila), Smjernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloljetničke delikvencije (Rijadske smjernice), Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode, Smjernice za tretman maloljetnika u okviru maloljetničkog pravosuđa, Bečke smjernice, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za mjere alternativne institucionalnom tretmanu (Tokijska pravila), (Unicef, 2005). Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i fundamentalnih sloboda, Društvena reakcija Savjeta Evrope na maloljetničku delikvenciju, Evropska pravila o društvenim sankcijama i mjerama, Društvena reakcija Savjeta Evrope na maloljetničku delikvenciju kod mladih osoba iz porodica migranata takođe brinu o djeci u sukobu sa zakonom.

Alternativne mjere i krivične sankcije koje se izriču maloljetnim prestupnicima

Uvažavajući međunarodne instrumente zaštite prava djece u sukobu sa zakonom za počinjena krivična djela od strane maloljetnih lica, crnogorsko društvo reaguje na način što propisuje zakonom predviđene alternativne mjere i krivične sankcije. Prilikom postupanja kao i izbora jedne od predviđenih sankcija mora se voditi računa o uzrastu učinioca te o osnovnim načelima. Moraju se poštovati ljudska prava i osnovne slobode, uvažavanje najboljeg interesa maloljetnika, zabrani diskriminacije po bilo kom osnovu, razumljivost jezika, upotrebi tehnologije prilagođene uzrastu i stepenu razvijenosti maloljetnog lica, poštovanje prava na privatnost maloljetnog lica u svim fazama postupka, uvažavanje prava maloljetnika da slobodno izrazi svoje mišljenje, što većem izbjegavanju ograničenja lične slobode maloljetnika, podsticanju primjene alternativnih mjera i načina postupanja prema maloljetnicima te davanju prednosti krivičnim sankcijama koje se ne izvršavaju u institucionalnim uslovima. I kao posebno značajno načelo u odnosu na ostala načela jeste davanje posebnog značaja obuci i specijalizaciji kroz multidisciplinarni pristup i institucionalna saradnja (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Podgorica, 2012). Svakako bitan dio krivičnog postupka prema maloljetnicima jeste hitnost postupka. Iako je predviđeno da je postupak hitan vrlo često u praksi budemo sudionici dugotrajnog postupka upravo iz procesnih razloga (nemogućnost obezbjeđenja prisustva maloljetnika u sudnici).

Svrha alternativnih mjera jeste da se prema maloljetnom licu ne pokreće postupak ili da se postupak obustavi a da se primjenom tih mjera utiče na

pravilan razvoj maloljetnika i jačaju njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivična djela (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Podgorica, 2012). Alternativne mjere su opomena i vaspitni nalog. Opomena se može izreći prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Opomenu izriče državni tužilac za maloljetnike ili određuje ovlašćeni policijski službenik sa posebnim znanjima iz oblasti zaštite prava maloljetnih lica uz odobrenje državnog tužioca. Vaspitni nalog, jedan ili više izriče se maloljetnom učiniocu krivičnog djela za krivično djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do deset godina. Vaspitni nalog izriče državni tužilac za maloljetnike a prilikom izricanja vaspitnog naloga posebno se cijeni odnos maloljetnika prema krivičnom djelu i oštećenom.

Za razliku od alternativnih mjera čiji cilj je da se ne pokreće postupak ili da se obustavi, svrha krivičnih sankcija je da se pružanjem zaštite i pomoći maloljetnim učiniocima krivičnih djela, vršenjem nadzora, opštim i stručnim osposobljavanjem i razvijanjem lične odgovornosti obezbijedi vaspitanje i pravilan razvoj, sa ciljem da ubuduće ne vrše krivična djela (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Podgorica, 2012). Zakon razlikuje dvije vrste maloljetnika - mlađe uzrasta od 14 do 16 godina i starije uzrasta od 16 do 18 godina. Lice mlađe od 14 godina nije krivično odgovorno i protiv njega se ne može voditi postupak, niti se mogu primijeniti sankcije i mjere propisane krivičnim zakonodavstvom (Radulović, 2022: 6).

Maloljetniku se za učinjeno krivično djelo mogu izreći vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i mjere bezbjednosti. Mlađem maloljetniku (licu koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 14, a nije navršilo 16 godina) mogu se izreći samo vaspitne mjere. Starijem maloljetniku (licu koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 16, a nije navršilo 18 godina) mogu se izreći vaspitne mjere, a izuzetno, pod uslovima propisanim ovim zakonom, može mu se izreći kazna maloljetničkog zatvora. Maloljetniku se mogu, pod uslovima propisanim ovim zakonom, izreći i mjere bezbjednosti propisane Krivičnim zakonom, osim zabrane vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti i javnog objavljivanja presude. Maloljetniku se ne mogu izreći uslovna osuda i sudska opomena (Smolović, 2024).

Za izvršeno krivično djelo sud maloljetniku može izreći sankciju vaspitne mjere, mjere maloljetničkog zatvora ili mjera bezbjednosti, pri čemu se na mlađe maloljetnike odnose samo vaspitne mjere. Zakon propisuje da je svrha krivičnih sankcija da se pružanjem zaštite i pomoći maloljetnim učiniocima krivičnih djela, vršenjem nadzora, opštim i stručnim osposobljavanjem i razvijanjem lične odgovornosti, obezbijedi vaspitanje i pravilan razvoj, sa ciljem da ubuduće ne

vrše krivična djela (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, član 15).

Vaspitne mjere su mjere upozorenja i usmjeravanja, mjere pojačanog nadzora i institucionalne mjere. Mjere upozorenja i usmjeravanja uključuju sudski ukor i posebne obaveze. Sudski ukor se izriče u slučajevima kada se iz odnosa maloljetnika prema počinjenom krivičnom djelu, kao i njegove spremnosti da u budućnosti više ne vrši krivična djela, može izvesti zaključak da će ova vrsta sankcije biti adekvatna. Takođe, sud maloljetniku može izreći jednu ili više posebnih obaveza. Te obaveze se odnose na izvinjenje oštećenom; naknadu štete radom maloljetnika; redovno pohađanje škole ili odlazak na posao; osposobljavanje za odgovarajuće zanimanje; plaćanje određenog novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove; obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada; uključivanje u sportske aktivnosti; podvrgavanje odgovarajućem postupku ispitivanja ili odvikavanja od zavisnosti od upotrebe alkohola ili droga; uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, savjetovalištu ili drugoj organizaciji; zabranu napuštanja mjesta prebivališta ili boravišta; uzdržavanje od posjećivanja određenog mjesta ili kontakta sa određenim licima. Treba istaći da se obaveza izvinjenja oštećenom i naknada štete radom maloljetnika izriču samo uz pristanak maloljetnika i saglasnost oštećenog. Dodatno, obaveza naknade štete radom maloljetnika može trajati najduže 60 sati na način koji ne ometa školovanje ili zaposlenje maloljetnika. Redovno pohađanje škole ili odlazak na posao kao vid posebne obaveze izriče se u maksimalnom trajanju od jedne godine (Radulović, 2022). Sud će prilikom izricanja posebnih obaveza maloljetnika upozoriti da mu u slučaju neispunjenja izrečene kazne ona može biti zamijenjena nekom drugom posebnom obavezom, odnosno drugom vaspitnom mjerom (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom član 19, stav 8).

Mjere pojačanog nadzora mogu biti od strane zakonskog zastupnika, u drugoj porodici, od strane organa starateljstva, ili se odnositi na pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi ili organizaciji za vaspitanje i obrazovanje maloljetnika. Izriču se u trajanju od šest mjeseci do dvije godine, a kontrolu izvršenja ovih vrsta mjera vrši organ starateljstva, sem u slučaju kada sam organ starateljstva vrši mjeru pojačanog nadzora i tada nadzor nad izvršenjem mjere vrši sud. Uz vaspitnu mjeru pojačanog nadzora sud može maloljetniku izreći najviše dvije posebne obaveze. Institucionalne mjere su najstrožiji oblik ovog tipa sankcija, a odnose se na upućivanje u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa ili u ustanovu zavodskog tipa, kao i na upućivanje u specijalizovanu ustanovu. Mjeru upućivanja u vaspitnu ustanovu nezavodskog

tipa sud će odrediti maloljetniku kojeg treba izdvojiti iz sredine u kojoj živi i za to vrijeme mu obezbijediti pomoć i konstantni nadzor od strane stručnih lica. Ova mjera se može izreći u trajanju od šest mjeseci do dvije godinu, pri čemu sud svaka tri mjeseca utvrđuje da li postoje uslovi za obustavu izvršenja mjere ili za njenu zamjenu drugom vaspitnom mjerom.

Maloljetniku prema kojem, pored izdvajanja iz sredine u kojoj živi, treba primijeniti pojačane mjere nadzora i posebne stručne programe vaspitavanja sud će izreći mjeru upućivanja u ustanovu zavodskog (Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, član 19, stav 8). Mjere i sankcije prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela 10 tipa. Ova mjera se izriče u trajanju od šest mjeseci do tri godine, a sud svaka tri mjeseca razmatra postoje li uslovi za prestanak izvršenja mjere ili za njenu zamjenu drugom vaspitnom mjerom. Poslije šest mjeseci sud može maloljetnika uslovno otpustiti iz vaspitne ustanove nezavodskog ili zavodskog tipa, ako se na osnovu uspjeha postignutog u vaspitanju može osnovano očekivati da on u budućnosti neće vršiti krivična djela. Za vrijeme trajanja uslovnog otpusta sud može maloljetniku odrediti neku od mjera pojačanog nadzora ili najviše dvije posebne obaveze. Maloljetniku ometenom u psihičkom razvoju ili sa psihičkim poremećajima koji je učinio krivično djelo sud može, umjesto mjere upućivanja u vaspitnu ustanovu nezavodskog tipa ili ustanovu zavodskog tipa, izreći mjeru upućivanja u specijalizovanu ustanovu u kojoj se može obezbijediti liječenje i osposobljavanje maloljetnika. Zakon ovu mjeru određuje u najdužem trajanju od tri godine, pri čemu sud svakih šest mjeseci razmatra da li postoje uslovi za obustavu mjere ili za njenu zamjenu drugom vaspitnom mjerom. Sankcija maloljetničkog zatvora može se izreći maloljetniku koji je izvršio krivično djelo za koje je zapriječena kazna zatvora preko pet godina, a zbog visokog stepena krivice, vaspitne zapuštenosti i zbog okolnosti i načina na koji je djelo izvršeno ne bi bilo svrsishodno izreći neku drugu vaspitnu mjeru. Kazna maloljetničkog zatvora može se izreći u trajanju od šest mjeseci do pet godina. U izuzetnim slučajevima, kada je izvršeno krivično djelo za koje je najmanja propisana kazna zatvora od deset godina može se izreći kazna maloljetničkog zatvora u trajanju do deset godina. Maloljetnici ovu vrstu sankcije izdržavaju u posebnom odjeljenju koje je predviđeno za maloljetne osuđenike (Radulović, 2022).

Zaključak:

Najveći problem prilikom izvršavanja sankcija prema maloljetnicima jeste nedostatak infrastrukture. Dovoljno je imati u vidu da maloljetnici dvije vrste sankcija - vaspitna mjera upućivanja u ustanovu zavodskog tipa i maloljetnički zatvor - izvršavaju u okviru Kazneno popravnog doma u Spužu, a što je veoma

loše za njihov dalji razvoj i resocijalizaciju. Naime, upitno je koliko u takvoj atmosferi i okruženju mogu da se uspješno reintegrišu u društvo i da ne pribjegu ponovnom izvršenju krivičnih djela. Na to opominje i mišljenje Zaštitnika za ljudska prava i slobode da je ovakvim pristupom, koji je dugogodišnja praksa u Crnoj Gori, povrijeđeno pravo na pristup pravdi djetetu u skladu sa principima maloljetničkog pravosuđa. Zaštitnik je eksplicitan da je “nedopustivo da dijete – maloljetnik vaspitnu mjeru izdržava u zatvoru i to sa odraslima, jer ne postoji ustanova u kojoj se ova mjera može izvršavati. Ovakvo postupanje nije u skladu sa svrhom izricanja krivičnih sankcija, da se pružanjem zaštite i pomoći maloljetnim učiniocima krivičnih djela, vršenjem nadzora, opštim i stručnim osposobljavanjem i razvijanjem lične odgovornosti, obezbijedi vaspitanje i pravilan razvoj, sa ciljem da ubuduće ne vrše krivična djela (Izveštaj o radu Zaštitnika za ljudska prava i slobode za 2021.godinu, str. 191). Treba istaći i činjenicu da i dalje ne postoji odjeljenje za maloljetna lica ženskog pola, pa je u jednom konkretnom slučaju maloljetnica vaspitnu mjeru upućivanja u vaspitnu ustanovu zavodskog tipa izdržala u Odjeljenju za odrasle zatvorenice. Ni vaspitnu mjeru upućivanja u specijalizovanu ustanovu nije moguće sprovesti, jer takva ustanova za maloljetnike ne postoji u Crnoj Gori. To znači da pored vaspitne mjere upućivanja u ustanovu zavodskog tipa, koja se sprovodi nezakonito i suprotno međunarodnim standardima kroz izvršenje u zatvoru, maloljetniku nije moguće ni izreći mjeru upućivanja u specijalizovanu ustanovu u kojoj se može obezbijediti njegovo liječenje i osposobljavanje. Ukratko, u Crnoj Gori od tri institucionalne mjere propisane zakonom, moguće je izvršiti samo jednu – a to je upućivanje u ustanovu nezavodskog tipa (JU Centar Ljubović). Takođe, u posljednjem periodu, u JU Centar Ljubović se nalazi određeni broj djece sa karakterističnim poremećajem i potrebom za posebnim tretmanom. Da ni ova ustanova nema sve potrebne uslove za ispunjavanje svoje misije ukazao je i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda: “JU Centar „Ljubović“, koji je ustanova otvorenog tipa, nema mogućnosti za brigu o djeci sa psihičkim problemima i/ili zavisnicima od psihoaktivnih supstanci (https://www.ombudsman.co.me/docs/1631880005_23072021_preporuka_uiks.pdf).

Literatura:

1. Djeca i evropski sud za ljudska prava. (2019). Dubrovnik. Pregled prakse. AIRE Centre
2. Evropska pravila od 21. 07. 1997. godine o društvenim sankcijama i mjerama za sprovođenje maloljetničkog krivičnog pravosuđa, tzv. Bečka pravila, Ekonomski i socijalni savjet Ujedinjenih nacija.
3. Golubović, V. (2000). Krvni delikti maloljetnika u Crnoj Gori, Podgorica, IŠM Oktoih

4. Izvještaj o radu Zaštitnika za ljudska prava i slobode za 2021.godinu, Na sajtu: https://www.ombudsman.co.me/docs/1652269181_final_izvjestaj_05052022.pdf. Očitano: 18.11.2024.
5. Prava deteta i maloletničko pravosuđe – odabrani međunarodni instrumenti (2005), Beograd, Unicef
6. Priručnik za maloljetnike-Upoznajte tužilaštvo. (2023). Podgorica. Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu,
7. Radulović, V. (2022). Mjere i sankcije prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela. Podgorica: Centar za građansko obrazovanje.
8. Smjernice za rad stručne službe sa djecom, maloljetnim učiniocima, žrtvama i svjedocima u krivičnom postupku. (2020). Podgorica.
9. Smolović, V. (2024). Posebne mjere zaštite za djecu žrtve krivičnog djela u krivičnopravnom sistemu Crne Gore. Banja Luka: CMZ.
10. Smolović, V. , (2018). Kriminalitet mladih u savremenim socioekonomskim uslovima na području Crne Gore (1990-2014), Beograd.
11. Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za administraciju pravosudnog sistema za maloljetnike - Pekinška pravila (1985), Generalna skupština UN-a, Rezolucija 40/33.
12. Ustav Crne Gore. (2021). Podgorica. Prečišćeni tekst - treće izdanje.
13. Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni list Crne Gore", br. 064/11, 001/18.
14. Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku (2012). Podgorica.
15. Zakonik o krivičnom postupku (2012). Podgorica. ("Sl. list CG", br. 57/2009, 49/2010, 47/2014).

CHILDREN IN CONFLICT WITH THE LAW IN THE JUSTICE SYSTEM OF MONTENEGRO

Abstract: *The Act on treatment of minors in criminal proceedings, which is a specialized legal act in the legal system of Montenegro, provides for special protection measures for children as participants in criminal proceedings, including children who are victims of a criminal act, as well as child witnesses. The judicial system of Montenegro respects all international conventions related to the rights of children and their protection, which also indicates the dedication of society itself to this increasingly challenging problem in the 21st century. In the paper, we will point out the specifics of the Law on Treatment of Minors in Criminal Proceedings of Montenegro, as well as the difficulties and challenges that the justice system faces in working with juvenile offenders, as well as their resocialization in educational institutions.*

Keywords: *juvenile offenders, children in conflict with the law, criminal procedure, judicial system.*